

Valtiosihteeri Pertti Torstila/UM**"Suomen ihmisoikeuspolitiikka, valtioneuvoston selonteko 2009"****Eduskunnan kansainvälisten asioiden foorumi 9.6.2009**

Suomen kansainvälisiä ihmisoikeuslinjauksia kirjataan nyt neljättä kertaa. UM vastaa selonteon kansainvälisestä osuudesta. Oikeusministeriö on koordinoanut selonteon kansallista osuutta. Ihmisoikeuspoliittisen selonteon valmistelussa on kuultu laajasti kansalaisjärjestöjen, viranomaisten ja neuvottelukuntien näkemyksiä Suomen ihmisoikeuspolitiikan painopisteistä, haasteista ja olennaisista sisältökysymyksistä. Tässä tarkoituksessa on järjestetty kaksi laajaa kansalaisjärjestökuulemistä. Ulkoasiainministeriö on lisäksi järjestänyt kuluneen vuoden aikana neljä temaattista keskustelutilaisuutta, joihin kutsuttiin sekä viranomaisten että kansalaisjärjestöjen edustajia. Olemme saaneet kiitosta tästä avoimesta ja eri osapuolet laajasti mukaan ottavasta laadintaprosessista.

Vuoden 2009 selonteon laadinnassa on otettu huomioon Eduskunnan vuoden 2004 ihmisoikeus-selontekoon mietinnössään antamat kommentit. Kansainvälisen osuuden sivumäärä on supistunut eikä uusi selonteko ole samalla tavalla ihmisoikeuksien "käsikirja" kuin vuonna 2004. Tavoitteena kansainvälisessä osuudessa on ollut poliittisuus, toimintamme poliittisten tavoitteiden esittely. Eduskunta saa toivomuksensa mukaisesti nyt myös yleisen katsauksen Suomen omaan perus- ja ihmisoikeustilanteeseen. Kansainvälisen ja kansallisen ihmisoikeustilanteen käsitteleminen samassa asiakirjassa korostaa ihmisoikeuksien jakamattomuutta. Oikeuksien toteutuminen kotimaassa antaa pohjan kansainvälisen ihmisoikeuspoliittisen toimintamme uskottavuudelle. Kotimaisessa osuudessa selostavaa toimintaa on enemmän.

Suomen aiemmat, kansainvälistä ihmisoikeuspolitiikkaa käsittelevät linjaukset on kirjattu

- vuosina 1998 ja 2000 annettuihin ulkoasiainministerin selvityksiin Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle sekä
- vuonna 2004 annettuun ensimmäiseen Valtioneuvoston selontekoon Suomen ihmisoikeuspolitiikasta.
- myös tuoreessa turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa annetaan merkittävä osuus ihmisoikeuksille, demokratia- ja oikeusvaltiokehitykselle laajan turvallisuuskäsitteen tärkeinä osatekijöinä.

Eduskunnan toivomuksen mukaisesti uudessa selonteossa pyritään aikaisempia ihmisoikeus selvityksiä ja -selontekoja toiminnallisempaan lähestymistapaan. Sitä on myös kehitetty selkeämmin poliittisia

tavoitteita asettavaksi asiakirjaksi. Kansainvälisellä puolella on valittu keskitetty lähestymistapa, eikä siinä yritetä kattaa koko ihmisoikeuskenttää. Katsomme, millä saroilla Suomella on todellista lisäarvoa annettavanaan ja missä Suomi voi parhaiten vaikuttaa. Voimavarojen rajallisuus huomioiden voimme näin tehokkaammin vaikuttaa ihmisoikeuksien toteutumiseen kansainvälisesti.

Eduskunnan pyynnöstä tullaan nyt uudessa selonteossa käsittelemään sekä kansainvälistä että - kuten totesin - myös kansallista ihmisoikeustilannetta. Näin saatava kuva on entistä kattavampi ja laajempi. Olemme pyrkinneet pois viime selonteon institutionaalisesta lähestymistavasta, jota eduskunta piti heikkoutena. Uudessa selonteossa on keskitytty arvioimaan yleistä globaalia toimintaympäristöä sekä politiikkaamme vallitsevan ihmisoikeustilanteen pohjalta. Myös ihmisoikeuskysymysten aluekohtainen tarkastelu saa nyt enemmän sijaa.

Ihmisoikeuspolitiikan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta arvioitaessa on huomioitava se, että tehokas ihmisoikeustyö vaatii, paitsi johdonmukaisuutta, myös kaukokatseisuutta ja pitkällistä sitoutumista. Ihmisoikeustyössä nähdään harvoin nopeita tuloksia. Viime vuosien myönteisestä kehityksestä esimerkkinä voidaan mainita kansainvälisten ihmisoikeusnormien vahvistuminen mm. vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen sekä tahdonvastaiset katoamiset kieltävän yleissopimuksen kautta. Kuolemanrangaistuksen käyttö on vähentynyt eri puolilla maailmaa. Lisäksi YK:n yleiskokous hyväksyi 2007 - 25 neuvotteluvuoden jälkeen - alkuperäiskansoja koskevan julistuksen.

Myönteisiä esimerkkejä siis on, mutta yleinen kansainvälinen ilmapiiri ei ole viime aikoina ollut selkeästi myönteinen ihmisoikeuksien edistämiseksi. Keskustelu "yhteisten arvojen", "yhteisten intressien" ja "yhteisten sitoumusten" merkityksestä, prioriteettijärjestyksestä ja keskinäisestä suhteesta käy vilkkaana. "Intressit" tuntuvat monesti ajavan "arvojen" ohi. Terrorismin vastaisessa toiminnassa tapahtuneet ylilyönnit sekä varsinkin islamilaisten maiden ja Yhdysvaltain ja Euroopan unionin välinen epäluulo ovat murentaneet yhteistä arvopohjaa. Siksi ryhmä- ja aluerajat ylittävästä yhteistyöstä (ekumenia) on tullut entistäkin tärkeämpää. Suomi etsiikin aktiivisesti tilaisuuksia tällaiseen yhteistyöhön ja pyrkii lieventämään vastakkainasetteluja konkreettisen ihmisoikeustyön mahdollistamiseksi.

Tulevan selonteon lähtökohta on entistä täsmällisemmin kohdistettu toiminta, jossa suomalaispanostuksella saadaan aikaan erityistä tulosta. Syrjimättömyys ja jokaisen ihmisen oikeus yhdenvertaiseen kohteluun on ollut painopisteidemme lähtökohtana. Kansainvälisessä toiminnassa tullaan kiinnittämään erityistä huomiota niiden ihmisryhmien asemaan ja oikeuksiin, jotka joutuvat muita useammin eriarvoisen kohtelun kohteeksi. Ihmisoikeuspoliittisessa selonteossa kansainvälisen ihmisoikeuspolitiikan painopisteiksi on valittu naisten, lasten, vammaisten henkilöiden, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä alkuperäiskansojen oikeudet.

Naisten oikeuksien edistämisen keskiössä ovat naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen toiminta, naisten seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet sekä naisten osallistuminen demokraattisiin prosesseihin ja oikeuskeinojen saatavuus. Naisten osallistuminen demokraattisiin prosesseihin on nostettu esiin myös siksi, että ihmisoikeuksien ja demokratian täysimääräinen toteutuminen edellyttää, että naisilla ja miehillä on oltava yhtäläiset mahdollisuudet osallistua poliittiseen ja yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Konkreettinen ja tuore esimerkki Suomen toiminnasta tällä saralla on maaliskuussa 2009 Liberiassa presidentti Tarja Halosen ja Liberian presidentin koolle kutsuma naisjohtajakokous. Kokoukseen osallistui naisjohtajia eri puolilta maapalloa ja he sitoutuvat toimimaan naisten aseman edistämiseksi yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja esimerkiksi ilmastomuutosneuvotteluissa.

Lapsen oikeuksien osalta tullaan keskittymään lapsiköyhyyden poistamiseen, lapsiin kohdistuvan väkivallan vastaiseen toimintaan sekä lasten osallistumisoikeuden edistämiseen. Vammaisten henkilöiden, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä alkuperäiskansojen oikeuksien edistämisen perimmäisenä tavoitteena on vahvistaa syrjimättömyyttä ja puuttua erityisesti moniperustaiseen syrjintään.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan lähtökohtia on ihmisoikeuksien, kehityksen ja turvallisuuden välinen keskinäisriippuvuus. Konfliktien syntyyn on useita syitä;

- taloudellisen hyvinvoinnin tasapainoton jakautuminen,
- kilpailu raaka-aineista ja resurssien epätasainen jakaminen,
- etniset ja uskonnolliset jännitteet,
- murenevat valtiorakenteet sekä
- ihmisoikeusloukkaukset.

Ihmisoikeuksien laajamittaiset loukkaukset, demokratian ja oikeusvaltion puuttuminen sekä yhteiskunnallinen eriarvoisuus lisäävät epävakautta ja aiheuttavat konflikteja. Konfliktien luonne on muuttunut ja siviiliväestön suojeleminen aseellisissa konflikteissa on suuri haaste. Yhä useammat konfliktit maailmalla ovat valtioiden sisäisiä, eivät valtioiden välisiä. Kansainväliset pelisäännöt ovat tällaisissa konflikteissa vaikeasti sovellettavissa. Osapuolet eivät ota niitä juurikaan huomioon eikä kansainvälinen oikeus tunnusta humanitaarista interventiota ilman turvallisuusneuvoston valtuutusta. Hädänalaisimpien ja suojattomimpien väestöryhmien asemasta ja oikeuksista huolehtiminen on keskeistä. Kuten olemme nähneet esimerkiksi Sri Lankassa, ovat ihmisoikeusloukkaukset myös konfliktien seuraus. Alkuvuoden tapahtumat Gazassa ovat puolestaan esimerkki niistä haasteista, joita

siviiliväestön suojeleminen aseellisissa konflikteissa kohtaa. Naiset, lapset ja muut väestöryhmät, jotka eivät osallistu taisteluihin, ovat yhä harvemmin suojassa sodankäynniltä ja usein suoraan sen kohteena. Väkivaltaa, mukaan lukien seksuaalista väkivaltaa, käytetään tietoisesti ja suunnitelmallisesti sotilaallisten ja poliittisten päämäärien saavuttamiseksi. Tilanne on akuutti myös sodanjälkeisessä tilanteessa, jossa rankaisemattomuus ja aseiden laaja leviäminen lisäävät naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Myös kriisinhallintatyössä olemme osallistuneet aktiivisesti ihmisoikeuksien ja sukupuolinäkökulman virtaviivaistamiseen. Suomi on ollut edelläkävijänä ajamassa io- ja gender-asiatuntijoita sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan tehtäviin. Tämä oli esim. EU-puheenjohtajuuskautemme 2006 yksi tärkeä painopiste. Uudessa selonteossa asetetaan tavoitteeksi kriisinhallintaoperaatioissa toimivien tai toimineiden suomalaisten ihmisoikeusasiatuntijoiden tiedon ja kokemuksen hyödyntäminen kansallisen kriisinhallintakoulutuksen kehittämisessä.

Kansainvälisen ihmisoikeustoiminnan kohdentaminen tarkoittaa painopisteiden määrittämisen lisäksi myös sitä, että vaikutuskanavat ovat mahdollisimman tehokkaita. Euroopan unioni on Suomen ihmisoikeuspolitiikan keskeisin väline. Unioni on mm. YK:n yleiskokouksessa ja Ihmisoikeusneuvostossa keskeinen osapuoli miltei kaikissa ihmisoikeuksien edistämistä käsittelevissä neuvotteluprosesseissa. EU toimii tehokkaasti silloin, kun se on yhtenäinen. On tärkeää, että EU yhtenäisenä puuttuu kysymyksiin, kuten Afganistanin shiioihin kohdistuvan sharia-lain pysäyttämiseen. Ilman EU:n painostusta laki olisi hyväksytty. Suomi oli eturintamassa nostamassa tätä asiaa esiin.

Suomi pyrkii vahvistamaan unionin ihmisoikeuspolitiikan johdonmukaisuutta. Samalla painotetaan sitä, että unionin toiminta kokonaisuudessaan - ei vain yhteisessä ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, vaan myös EU:n sisällä - edistää ihmisoikeuksien toteutumista.

EU ei ole vaihtoehto YK:lle, Euroopan neuvostolle tai Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestölle. Suomi jatkaa aktiivista toimintaa YK:n yleiskokouksessa ja ihmisoikeusneuvostossa. Samoin poliittista ja taloudellista tukea Euroopan neuvostolle jatketaan. Suomi on viime vuosina ollut järjestön suurin vapaaehtoisrahoittaja ja tukenut mm. EN:n ihmisoikeusvaltuutetun työtä ja järjestön romanitoimintaa. ETYJ:ssä Suomi jatkaa omalla puheenjohtajuuskaudellaan aloittamaansa työtä kansalaisyhteiskuntaosallistumisen ja ihmisoikeuspuolustajien aseman vahvistamiseksi ja jäsenvaltioiden antamien sitoumusten toimeenpanon seurannan tehostamiseksi. Ihmiskauppa on ollut korostuneesti esillä myös Eva Biaudetin kautta, joka toimii Etyjn erityisedustajana ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa.

Näkemyksiämme arvostetaan. Ihmisoikeuspoliittinen selonteko antaa Suomelle välineet jatkaa määrätietoista ja kansainvälisesti arvostettua työtänsä ihmisoikeuksien edistämisen puolesta. Suomen ihmisoikeuspoliittinen aktiivisuus ja toiminnan johdonmukaisuus on välttämätön valttikortti esimerkiksi YK:n turvallisuusneuvoston jäsenyyskampanjassamme vuosille 2013-2014. Tässä jo nyt käynnissä

olevassa kampanjassa kaikkien suomalaisten kansainvälisten vaikuttajien on oltava mukana. Eduskunnan aktiivinen toiminta ja tuki - kotimaassa ja ulkomailla vierailujen yhteydessä - on tärkeitä ja tervetullutta kampanjamme onnistumiselle ja lopputuloksen varmistamiselle. YKTN-kampanjassa olisi ainesta aiheeksi esimerkiksi eduskunnan kansainvälisellä foorumilla keskusteltavaksi.